

ÖNÜÇ

Fatemeh Saba Jafari
Minyatür Sergisi

2 Haziran 2022 - 23 Haziran 2022

Küratör: Mehmet Lütfi Şen

Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi Yayınları

Katalog No: 50

Koordinatör

Sertaç Güleç

Nurullah Yıldız

Küratör

Mehmet Lütfi  en

Proje Asistanı

Hamza Algül

Fotoğraf

Cihat Hıdır

Editör

Aykut Ertuğrul

Grafik Tasarım

A-Z Kültür Sanat Ajansı

ISBN

978-605-7664-87-7

Bu katalog Haziran 2022 tarihinde “Onüç” Fatemeh Saba Jafari Minyatür Sergisi için İstanbul’da basılmıştır.

Eserin yayın hakları Zeytinburnu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’ne aittir. Yayının hiçbir kısmı, yazılı izin olmadan, tamamen, kısmen veya değiştirilerek yayınlanamaz, iktibas edilemez, fotokopi dahil her ne şekilde olursa olsun, elektronik veya mekanik yollarla kopya edilemez, bilgi olarak depolanamaz ve çoğaltılamaz.



Sunu 

Kıymetli sanatseverler,

Tarih boyunca güzellik tanımı, zamana, mek na, o zaman ve mek nda yaşayan milletlere göre de i mi tir. Milletler, kendi tanımlarını, dünyaya bakış ve algılayış biçimlerini  limleriyle,  airleriyle, hik yeleriyle ve sanat eserleriyle; en önemlisi de sanatçıların eser verdiği sanatsal formlarla ortaya koyarlar. Bu ortaya koyu , bireyin ve toplumun kendi kimlik inşasına y n verdiği gibi aynı zamanda dünyaya ve diğer milletlere sunulmuş bir tekliftir aynı zamanda.

Kıymetli sanatçı, Saba Jafari’nin “Onüç” sergisinde Türk İslam kültürünün sanatsal formlarının mahirane bir terkihiyle karşı karşıya olduğumuzu görüyorum. Saygın bir minyatür ve tezhip sanatçısı olan Jafari, sanatsal hünerini; hik yeyi ve bu topraklarda hikâyelerin kadim sesi olan Dede Korkut’u anlamak ve anlatmak için kullanmış. Hem kültürümüze has sanatsal formların hem de bizi biz yapan hikâyelerin ihya edildiği disiplinlerarası özverili çalışmalar, elbette güçlü teklifler olarak sanat tarihinde ve milletin hafızasında yerini alacaktır.

Bu vesileyle, “Onüç” sergisinin benzer saiklerle yola çıkararak düzenlediğimiz 4. Zeytinburnu Türk Dünyası  yk  Festivali’nin açılış sergisi olmasını ayrıca anlamlı buldu umu ifade ederek başta Saba Jafari olmak üzere sergide emeği geçen bütün arkadaşlarıma teşekkürü bir borç biliyorum.

Ömer Arısoy
Belediye Başkanı

Dede Korkut’u Yeniden Anlama Çabası

Renkler, figürler, tarihi olaylar ve doğa gibi geniş bir tema alanına sahip olan minyatür yüzyıllardır satsal birikimimizin bir parçasıdır. Yapısı itibarıyla süsleyici özelliğinin yanında kendine özgü güçlü ve estetik bir alan oluşturmuştur. Tarihsel süreç içerisinde gelişimini devam ettirmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Ulaşılan ilk örneklerde kitaplarda anlatılmak istenen konunun görsel tamamlayıcı olarak kullanılmış, özellikle Osmanlı’daki örneklerde perspektifinin dışına çıkarak daha özgün bir forma dönüşmüştür. Minyatür çalışmalarına realist boyutu açısından bakıldığında geçmişe ve geleneğe dair pek çok okumanın yapılmasına zemin hazırlayabildiğini ifade etmek gerekir. Kısaca kültürel aktarımın en temel verilerinden birini oluşturan minyatür, tarihi ve siyasi yapıdan örf ve adetlere, gündelik hayattan giyim kuşama kadar bizlere yapıldığı zamana dair geniş ölçekte yorum yapma imkânı sunmaktadır. Günümüzde doğu coğrafyasında hâlen pek çok sanatçı minyatür çalışmalarını yeni teknik ve üsluplarla geliştirmeye devam etmektedir.

Sizlerin ilgisine sunduğumuz “Onüç” projesi, Türk kültürünün önemli yansımalarını müthiş bir edebî üslupla günümüze taşıyan Dede Korkut kitabındaki öykülerden esinlenmiştir. 2019’da Prof. Dr. Metin Ekici’nin 13. hikâyenin bulunduğunu duyurmasıyla dünyada dikkatleri üzerine çeken bu tarihi miras, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nde “Dede Korkut Hikayelerinin Tezhip ve Minyatür Sanatıyla Yorumlanması” yüksek lisans tezi yapan Saba Jafari tarafından çalışıldı. Jafari çocukluk döneminde babasıyla çalışarak başladığı sanat hayatını, dünyada bu alanın ustası olarak bilinen ve yaşayan en önemli minyatür sanatçılarından biri olan Mahmoud Farshchian’dan aldığı minyatür dersleri ile zenginleştirmiştir. Minyatür, tezhip, karakalem ve grafik alanlarında pek çok eseri olan Jafari, sanat çalışmalarını İstanbul’daki atölyesinde sürdürmektedir.

Korkut Ata’yı çağdaş dünyada yeniden anlama gayesi ile hazırlıklarını sürdürdüğümüz, kısa zamanda yoğun emeklerle ortaya çıkan “Onüç” sergi projesi için birlikte çalıştığımız Fatemeh Saba Jafari’ye, kritik yazısı için araştırmacı İmdat Avşar’a, projenin gerçekleşmesi için tüm imkânları sağlayan Zeytinburnu Belediye Başkanı Sayın Ömer Arısoy’a ve bu süreç içerisinde özveri ve gayretleri ile emek sarf eden dostlarıma teşekkür ederim.

Mehmet Lütfi Şen
Küratör

Destanın Minyatürle Yeniden Uyanışı

Minyatür sanatı, ruhun aşkınlığı, anlam ve ölümsüzlük dünyasına gerçekçi bir tavırla ulaşma gibi kavramlardan türemiş bir sanattır. Şark’a ait bu sanat dünyada kutsal bir sanat olarak bilinmektedir.

Sanat ötedeki dünyayı; iç dünyayı anlatır. Minyatür sanatında ise renk, bambaşka bir anlam ifade eder; bu resimde var olan renklerin her biri iç dünyada akan birer kavramdır.

Aslında minyatür sanatı da geleneksel sanatların çeşitli yöntem ve tarzlarını içerir. Bu sanatın daha ince formunu, el yazmaları ve kitaplardaki tezhip, teşhir, zencirek, süslü çizimler, çiçekler ve kuşlar olarak görebiliriz...

Günümüzün önemli minyatür sanatçılarından biri olan Saba Jafari, İran’ın Azerbaycan bölgesinin Zencan şehrinde, sanatçı bir ailede doğdu. Anne ve babasının yolundan ilerleyerek şiire ve resim sanatına ilgi duymaya başladı. Minyatür sanatını seçip bu alanda ilerlese de edebiyattan hiç uzak kalmadı, çünkü edebiyat en önemli beslenme kaynağı oldu.

Edebiyat ve minyatür sanatı arasında bütünsel bir ilişki vardır ve bu nedenle edebi metinlerin sayfaları arasında, anlatıyı tasvir eden minyatürler vardır. Edebi eserlerin zenginliği, minyatür sanatını da aynı ölçüde etkilemiştir. Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biri de Dede Korkut Destanı’dır ki Türk edebiyatı tarihi alanında otorite olan büyük Türkolog Fuat Köprülü, Dede Korkut Destanları için şöyle der: “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir kefesine, Dede Korkut Destanlarını ise terazinin diğer kefesine koysanız, yine de Dede Korkut Hikâyeleri ağır basar.

Türk kültür ve medeniyetinin en muhteşem eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikayeleri’ni, dünyanın ortak dili olan görsel sanatlara çevirmek de elbette sanatçıların görevidir.

Saba Jafari’nin minyatür eserlerini konularına göre üç bölüme ayırabiliriz. Birincisi Türk kültüründe özel bir yere sahip olan atlar, ikincisi süsleme yani çiçek ve kuşlar, üçüncüsü de edebî hikâyelerin temsilleridir. Saba Jafari edebiyattan yola çıkarak sanat hayatına devam etse de, kendi iç dünyasını ve kendi hayallerini de eserlerine katıp mesajını bu şekilde anlamlandırmayı seçmiştir. Bütün eserlerinde göze çarpan ortak özellik de budur. Örneğin Türk dünyasının efsane kahramanı Dede Korkut’un insanlığı barışa çağırdığı eserinde, dünyadaki savaşlardan ve olaylardan yorulmuş ve saygıyı en çok hak eden bir karakter aracılığıyla dünyayı barışa davet etmiştir.

Minyatür sanatının önemli dallarından biri de tezhip sanatıdır ve bu sanat, süsleme maksadıyla ortaya çıkmış ve her zaman bu amaçla kullanılmıştır. Saba Jafari'nin eserlerinde ise tezhip sanatı sadece süslemek amaçlı değil bazen sanatçının bir mesajını iletme için de kullanılmıştır. Bunun en etkileyici örneklerden biri, dünyayı sarsan Covid salgını döneminde yaptığı eserlerdir. Sanatçı, tezhip çiçeklerinin salgından etkilenenlerin acısıyla dalından düşmesini tasvir ederek bu alanda bir ilki gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla tezhip sanatını kendi bağlamından ayırıp bu sanata farklı bir anlam yüklemiş, görsel bir dile çevirmiştir.

Selçuklular döneminden çalışılan minyatür çiçek ve kuş figürleri, bugün de İran'ın geleneksel sanatları içinde küçük değişikliklerle sürdürülmektedir. Çiçekler ve kuşlar, Yaradan'ın ilahi lütfunu ve ince tecellisini simgeler. Çiçeklerle kuşlar arasındaki romantik sohbet de Allah'ı teşbih etmeye ve hakikati dile getirmeye benzetilir; yani çiçek maşuktur kuş da âşık.

Çiçek ve kuş figürleri, eski çağlardan günümüze kadar belli bir üslupla tasarlanıp uygulanmıştır. Saba Jafari'nin eserlerindeyse yeni bir renge bürünür ve farklı kokular verir. Saba Jafari çiçek ve kuş konulu eserlerinde, Türk kültüründen ve mitolojisinden birçok görsel unsur kullanmıştır. Onun eserlerinde bülbül, Anka kuşuna dönüşür ve bitkiler ve çiçekler eskiden gül, süsen veya badem ve elma ağacının çiçekleri iken, bu çiçeklerin yerini har-i bülbül, İstanbul lalesi veya nar çiçeği alır. Onun eserlerinde çiçekler ve kuşlar birleşmiş, daha sade, stilize bir şekilde çalışılmıştır ancak görünümdeki tüm bu değişikliklerle birlikte eserin ana teması da korunmuştur.

Saba Jafari'nin eserlerinde sıklıkla görülen şey, sanatçının kişisel ruh halleri, edebiyat ve Türk kültürünün unsurları arasında gidip gelmesidir. Oluşturduğu tarz İran ve Türk minyatür tarzları arasında bir sentezdir. Mitolojik hikâyelerden yola çıkarak daha çok kadın temasını işleyen sanatçı, akrilik, sulu boya, kabartma, is ve 24 ayar altın boya tekniklerini kullanmıştır.

İmdat Avşar



















































